Tyska och sovjetiska förluster 1941–1945

Om förhållandet mellan förlorade generaler på östfronten[1]

by A A Maslov

Résumé

The article examines the losses among the higher officer corps of the Soviet Armed Forces and the German Armed Forces in the Second World War. Based on archival studies, A. A. Maslov argues that this has been an understudied topic and that the ratio of losses among generals gives us important data about the war. The Soviet Red Army lost more generals than the German Wehrmacht during the war, but it is also interesting to note the dynamics. The ratio of lost Soviet generals to that of German general decreased from 3.7 in 1941 to 1.2 in 1944. The figures also show that the ratio changed as a result more heavy losses on the German side rather than reduced losses on the Soviet one. In the last year of the war, 1945, the situation had changed and Wehrmacht lost 43 generals and the Red Army 26. However, it is noteworthy that even in the critical situation that the German army found itself in 1945, it was still able to incur considerable losses on the Soviet army. All in all, concludes A. A. Maslov, the Soviet side, which won the war, lost 234 generals while Germany only lost 142.

FÖRLUSTERNA I DEN högre ledningen inom Röda armén och tyska Wehrmacht under andra världskriget fortsätter att vara ett aktuellt ämne för representanter för en rad skolor och riktningar inom ämnet historia i Ryssland, Ukraina och flera andra länder utifrån humanitära, politiskt-ideologiska och militära idéer.

Generalernas offer, som säkerligen skrevs av östtyska historiker på uppdrag av DDR:s kommunistiska och militärpolitiska ledning, är ett viktigt verk när det gäller förluster på den tyska sidan.[2] Det huvudsakliga innehållet i boken är en lista som publicerades för första gången, över tyska högre chefer med deras rang och den vapengren/truppslag de tillhörde inom samt tid och plats för deras död (tillfångatagande). Samtliga huvudkategorier för förluster finns med: stupade i strid, tillfångatagna, försvunna utan uppgift, offer för repression, stupade till följd av olycka samt avlidna på grund av sjukdom eller självmord.

Boken, som strängt taget är en statistisk uppslagsbok, ger tyvärr inte svar på en rad frågor och förvirrar läsaren vid en rad tillfällen eftersom den är full av oklarheter och fel i samtliga diagram. En betydande andel information saknas eftersom den inte var känd för författarna. På så sätt granskas inte det grundläggande i problemet – anledningen till liksom sättet och följderna av förlusterna.

Förluster inom det sovjetiska generalitetet blev inte föremål för särskild forskning av ideologiska skäl med syfte att dölja detta för allmänheten. Det gjorde att det länge inte förelåg möjlighet att göra en jämförande analys med motsvarande indikatorer från de krigande parterna.

Den mest framträdande platsen i historieskrivningen om det givna problemet utgörs av denna författares studier, som har

publicerats i USA, Storbritannien, Ukraina och Vitryssland på engelska och vitryska.[3] Det som särskiljer dessa är inte bara den mest kompletta uppräkningen av befälhavarnas namn utan också en allsidig och objektiv beskrivning av deras död. Allt detta har krävt mycket arbete i ryska och ukrainska arkiv och då särskilt i det ryska försvarsministeriets centrala arkiv (TsAMO RF, Tsentralnyj archiv ministerstva oborony Rossijskoj Federatsii). Trots att en ansenlig mängd av dokumentmaterialet om andra världskriget inte längre är hemligstämplat i dessa arkiv sedan de senaste två decennierna så finns en betydande andel som liksom tidigare är otillgängligt för denne forskare, något som allvarligt försvårar min vetenskapliga forskning.

Av detta skäl kan jag t ex inte med hundra procents säkerhet ange den slutligt fastställda storleken av förlusterna. Det finns dock tillräcklig grund för att anse att den kända mängden avlidna kan öka med högst 0,5 procent, eller som mest med två personer, som ett resultat av vidare forskning.

Dessa brister i såväl våra som ryska forskares arbeten påverkar dock inte i väsentlig omfattning själva grundvalen för de siffror som tagits fram av de båda sidorna. Vilka är då dessa? Mest intressanta är onekligen de förluster som faller inom kategorin förluster i strid, d v s på slagfältet. Den tyska armén förlorade på östfronten (den sovjetisk-tyska fronten) 134 generaler,[4] den sovjetiska armén 223, m a o kan förhållandet (inom den viktigaste) uttryckas som 1:1,7. Inom Luftwaffe dog 6, medan det inom Röda arméns flygstridskrafter dog 7; den tyska marinen förlorade 2 högre officerare, medan Sovjetunionen förlorade 4.

Intressant att notera är dynamiken i förlusterna över åren, något som i viss utsträckning vittnar om nivån på krigskonsten hos respektive sida under krigets olika etapper. Således, medan det tyska generalitetet förlorade 14 företrädare 1941 så förlorade den sovjetiska 52 (1:3,7). Under 1942 ökade de tyska förlusterna till 22 personer medan de sovjetiska minskade till 48 (1:2,2). År 1943, när händelseutvecklingen på fronten var som mest intensiv, förlorade Tyskland 31 generaler i strid och huvudparten av dessa under vinterfälttåget. På den sovjetiska sidan var förlusten 52 och av dessa 15 under vinterfälttåget (1:1,7). Det visar att när Sovjetunionens väpnade styrkor gick till allmänt (strategiskt) anfall började förlusterna bland de tyska generalerna att öka, medan den sovjetiska sidans förluster, paradoxalt nog, inte minskade utan också ökade.

Under den stora anfallsoperationen 1944 kunde Röda armén tillfoga fienden avsevärd skada vad gäller personal, då den dödade 49 högre befälhavare medan den förlorade 57. På så sätt ökade båda sidornas förluster men ytterligare en minskning av skillnaden i förhållandet skedde (1:1,2).

Situationen förändrades drastiskt under krigets avslutande operationer. Under 1945 förlorade tyskarna 43 generaler medan deras motståndare förlorade 26. Det är betecknande att Wehrmacht i en sådan kritisk situation som den befann sig i dödade ett så relativt högt antal sovjetiska befälhavare.

Om man ska använda termen ”obefogade förluster”, som sedan länge och brett används i västlig historisk forskning och aldrig i den sovjetiska historiografin avseende Sovjetunionens väpnade styrkor, och som avser, bland annat, att förlusterna på den segrande sidan är högre än den förlorande sidans (som delvis har en laddad betydelse från det kända historiska uttrycket ”Pyrrhusseger”), så kan man konstatera att den så kallade ”kostnaden i generaler för segern” visade sig utomordentligt

högt och att de obefogade förlusterna inte bars av det förlorande Tyskland, utan av det segrande Sovjetunionen, eftersom antalet dödade generaler i Röda armén var nästan 100 fler, d v s 70 procent högre, än i Wehrmacht: 234[5] respektive 142.

Författaren är vitrysk forskare.
Översättning Carolina Vendil Pallin.

Noter

1. Översatt av Carolina Vendil Pallin.
2. Folttmann, Josef och Möller-Witten, Hans: *Opfergang der generale*, Berlin 1957.
3. Se t ex Maslov, Aleksander A: *Fallen Soviet Generals*, Frank Cass, London, Portland 1998 och Maslov, Aleksander A: ”The Soviet general officer corps, 1944–1945: Losses in combat”, *Journal of Slavic Military Studies*, vol 8, nr 3, 1995, s 580–611, *Ukrainskyj istoritjnyj zjurnal*, nr 1, 1993, s 57–71, *Belaryski gistarytjny tjasopis*, nr 5, 2002, s 28–33.
4. Beräkning utifrån material i op cit, Folttmann, Josef och Möller-Witten, Hans, se not 2, s 87–95.
5. Inklusive överste A A Vasjkevich, som tillfälligt var kommenderad till polska trupperna, befordrad till general-major den 11 juli 1945 efter sin död; och M A Pesochin, general-major efter sin död, 1955. Utan att räkna in armégeneral N F Vatutin, som dödades av ukrainska nationalister och generallöjtnant G P Kotov, som dödades under ett amerikanskt flyganfall.